

ВИЛИЈАМ ШЕКСПИР

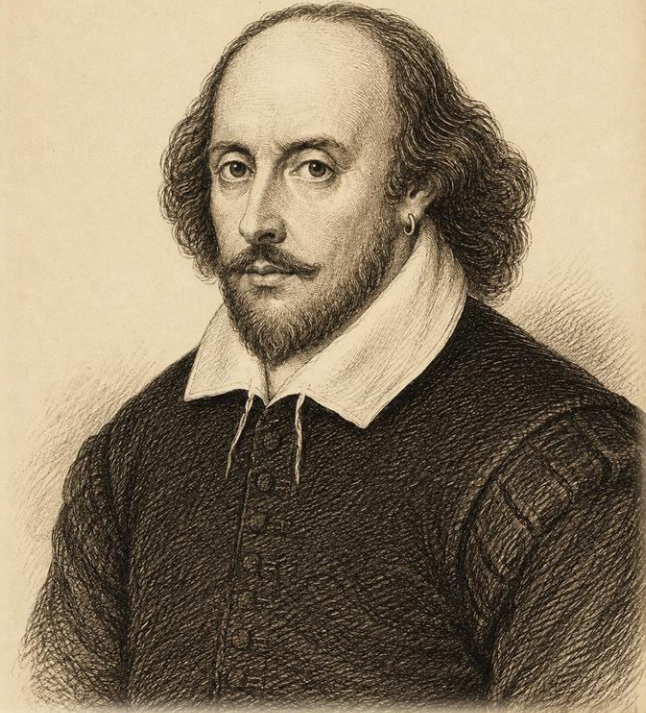
ХАМЛЕТ

ТРАГЕДИЈА ОСВЕТЕ. ТРАГЕДИЈА ЧОВЕКА КОЈИ МИСЛИ.

Вилијам Шекспир

- Рођен је 1564. у Стратфорду на Ејвону; тачан датум рођења није документован. Традиционално се наводи 23. април, а крштен је 26. априла 1564.
- Умро је 23. априла 1616. у Стратфорду.
- Био је глумац, драмски писац и сувласник глумачке дружине Lord Chamberlain's Men, касније King's Men.
- **Глоб**, позориште у чијем је власништву имао удео, отворено је 1599.

Зашто се 23. април обележава као Светски дан књиге и ауторских права?

23. април на основу одлуке УНЕСКО-а из 1995. године симболично је изабран јер представља дан смрти Вилијема Шекспира и Мигела де Сервантеса.

Шекспирова породица

- Шекспир се 1582, са 18 година, оженио **Аном Хатавеј**.
- Имали су троје деце: **Сузану и близанце Џудит и Хамнета**.
- Хамнет је умро 1596. са 11 година.
- Имена Hamnet и Hamlet у раном новом веку појављују се као блиски облици, али не постоји поуздан доказ да је трагедија Хамлет настала као непосредан одговор на смрт Шекспировог сина.

Зашто је важно да разликујемо биографску чињеницу од књижевног тумачења?

Биографија може подстаћи тумачење, али тај приступ никада није довољан јер се дело тумачи унутрашњим методама.

Да ли је Шекспир заиста био Шекспир?

Сачувано је релативно мало података о Шекспиру, а у његовој биографији постоје и празнине. Управо је то од XIX века подстакло различите теорије да дела можда није написао Вилијам Шекспир из Стратфорда, па тзв. „Шекспирово питање“ постоји у популарној култури

Међутим, савремена шекспирологија прихвата Вилијама Шекспира из Стратфорда као аутора дела која носе његово име. Постоје насловне стране штампане за његовог живота са његовим именом, административни документи и сведочанства савременика која га повезују са позориштем и књижевним делима.

W. Shakespeare

Сачувано је само шест потписа Вилијама Шекспира за које се поуздано сматра да су аутентични. Сви се налазе на правним документима насталим између 1612. и 1616. године, а чак три налазе се на његовом тестаменту.

Шекспирово стваралаштво

Трагедије

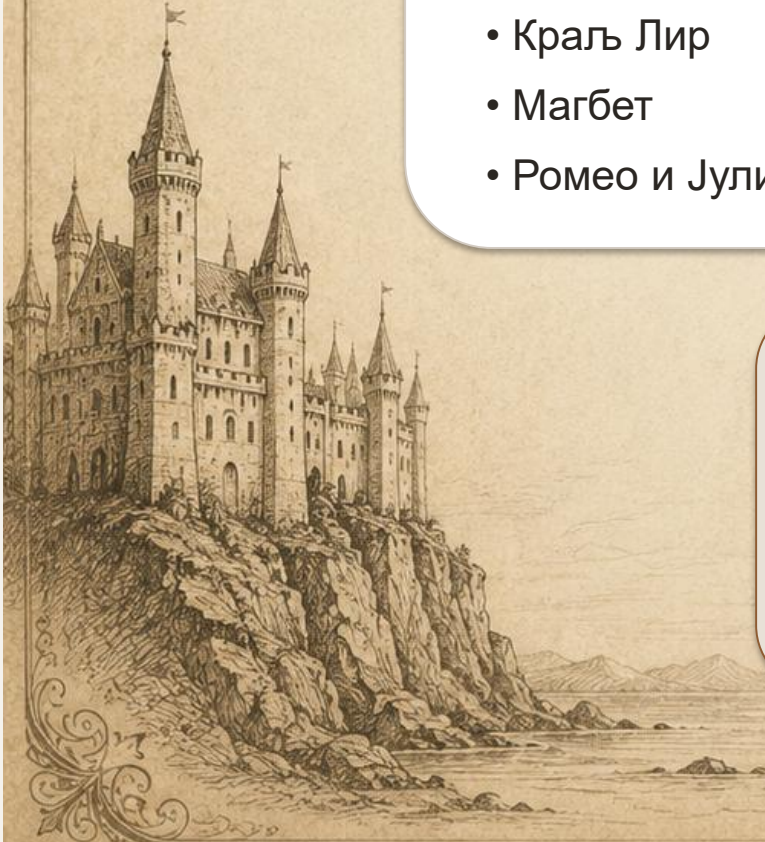
- Хамлет
- Отело
- Краљ Лир
- Магбет
- Ромео и Јулија

Комедије и историјске драме

- Сан летње ноћи
- Много вике ни око чега
- Богојављенска ноћ
- Ричард III
- Хенри IV / Хенри V

Које четири драме се често издвајају као
„велике трагедије“?

Хамлет, Отело, Краљ Лир и Магбет.

Елизабетинско и рано јакобинско доба

- Елизабета I владала је од 1558. до 1603; Хамлет настаје на самом крају њене владавине.
- Лондон крајем XVI века брзо расте, а јавна позоришта постају важан део градске културе.
- Прво трајно јавно позориште у Лондону, The Theatre, отворено је 1576.
- Глоб је отворен 1599. и могао је да прими више хиљада гледалаца.
- Представе у отвореним позориштима играње су при дневној светлости.
- Женске улоге у професионалним јавним трупaма играли су мушкарци и дечаици.

Зашто је Хамлет и даље важан?

- Хамлет је једно од најизвођенијих и најтумаченијих дела светске драме.
- Написан је приближно 1599–1601, а први пут је штампан 1603.
- Лаза Костић је први преводио Шекспира на српски (превео је Хамлета).
- Трагедија непрестано отвара питања истине, савести, власти, смрти, љубави, одговорности и деловања.

Шта је теже: знати шта је исправно или имати снаге да то учинимо?

Ово питање остаје отворено и води у средиште Хамлетове трагедије.

Увод у изучавање Хамлета

Основни подаци (књижевни род и врста, место радње)

- књижевни род: драма
- врста: трагедија освете
- место радње: двор Елсинор у Данској

Кључни проблеми

- освета и правда
- сумња и доказ
- привид и истина
- власт и корупција
- лудило — стварно и одглумљено
- смрт и смисао живота

Да ли је тема само Хамлетова освета?

Не. Освета је покретач радње, али трагедија испитује морални, психолошки и политички свет у коме та освета постаје проблем.

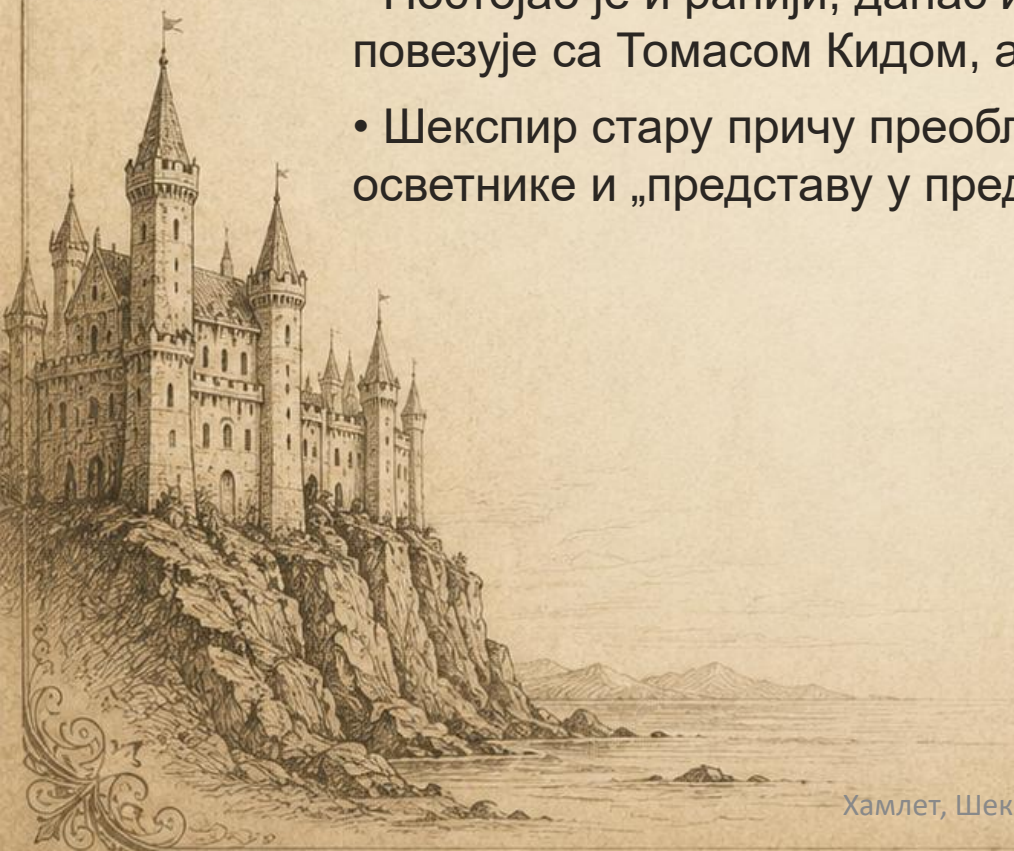
Хамлет, Шекспир

Шекспирови извори за Хамлета

- Прича о данском принцу Амлету забележена је код **Сакса Граматика** у средњем веку (око 1200. год.)
- Франсоа де Белфоре је у **XVI веку прерадио ту причу на француском.**
- Постојао је и ранији, данас изгубљени комад о Хамлету — тзв. **Ур-Хамлет** који се често повезује са Томасом Кидом, али ауторство није поуздано утврђено.
- Шекспир стару причу преобликује: појачава тајност злочина, улогу Духа, паралелне осветнике и „представу у представи“.

Почетак драме

Којим речима почиње трагедија? Шта се постиже тако једноставним питањем?

Трагедија почиње питањем стражара: „Ко је тамо?“

То питање одмах успоставља атмосферу несигурности: ко је пријатељ, ко непријатељ, шта је привид, а шта истина?

Појава Духа показује да прошлост није завршена — злочин који није откривен наставља да делује у садашњости.

Може ли „Ко је тамо?“ бити и питање о идентитету самог Хамлета?

Да. Током драме Хамлет непрестано преиспитује ко је, шта дугује оцу и шта мора да постане да би деловао.

Фабула — I и II чин

Укратко испричај прва два чина.

- Стражари и Хорације **виде Духа покојног краља**.
- Хамлет сазнаје да се **мајка Гертруда убрзо после очеве смрти удала за Клаудија**.
- **Дух тврди да га је Клаудије убио сипајући отров у уво и захтева освету**.
- Хамлет одлучује да „стави на себе чудно понашање“ — да се претвара да је луд.
- Полоније верује да је Хамлетово понашање последица љубави према Офелији.
- Клаудије доводи **Розенкранца и Гилденстерна** да испитују Хамлета.

Зашто Хамлет не прихвата Духове речи као довољан доказ?

Сумња да натприродна појава може да га обмане и тражи потврду злочина.

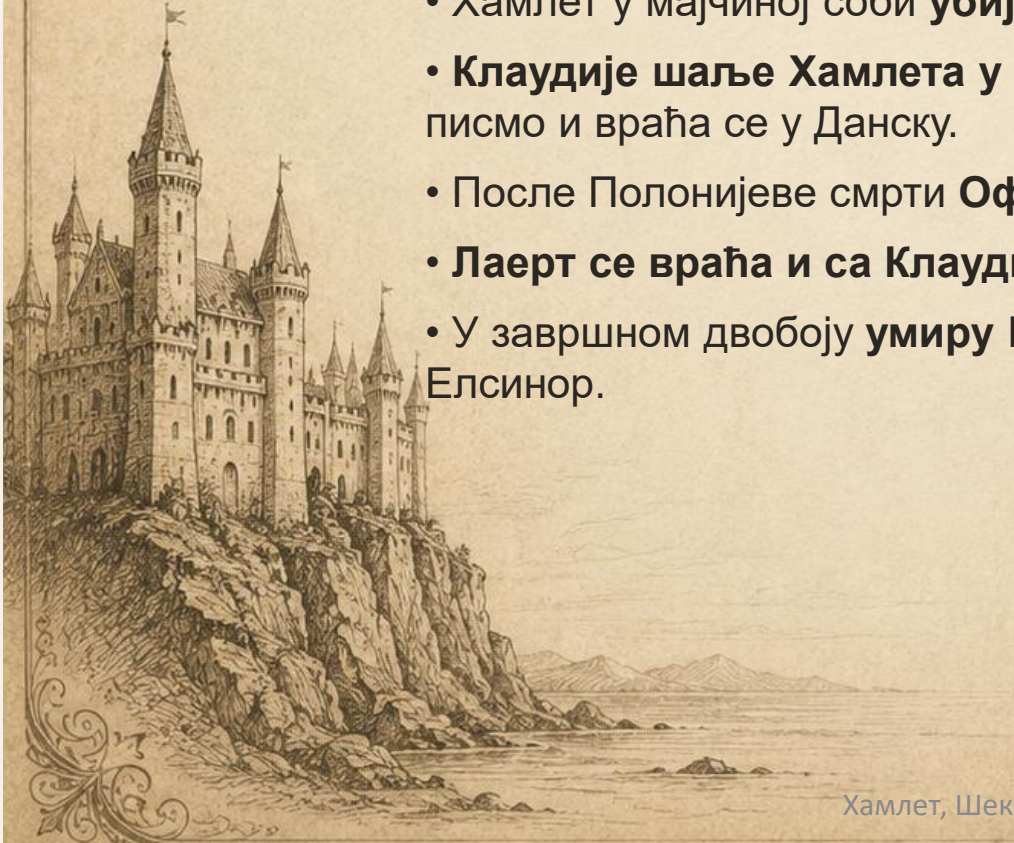

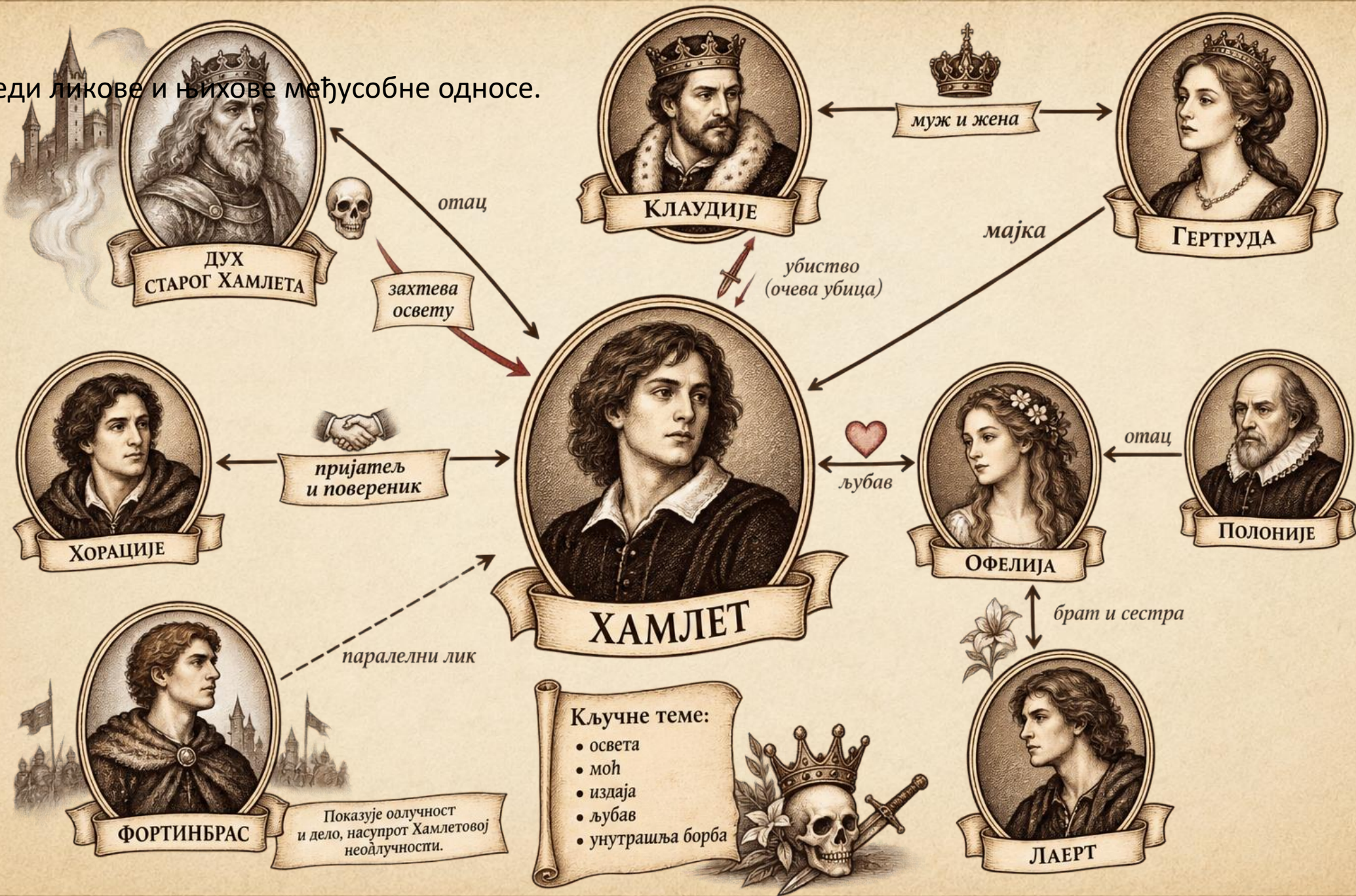
Фабула — III, IV и V чин

Укратко испричај следеће чинове.

- Хамлет организује **представу** која подражава убиство његовог оца; Клаудије прекида извођење.
- Хамлет у мајчиној соби **убија Полонија**, који прислушкује иза завесе.
- **Клаудије шаље Хамлета у Енглеску** са тајном наредбом да буде погубљен; Хамлет мења писмо и враћа се у Данску.
- После Полонијеве смрти **Офелија губи разум и утапа се у води**.
- **Лаерт се враћа и са Клаудијем припрема двобој** са отрованим оружјем и вином.
- У завршном двобоју **умиру Гертруда, Лаерт, Клаудије и Хамлет**; Фортинбрас стиже у Елсинор.

Наведи ликове и њихове међусобне односе.

Хамлет — шта о њему заиста знамо?

На почетку

- принц Данске
- студент из Витенберга
- у жалости због очеве смрти
- огорчен мајчином брзом удајом
- интелектуалан, ироничан и осетљив

Током драме

- сумња у Духа и тражи доказ
- глуми лудило
- суров је према Офелији
- убија Полонија импулсивно
- све више прихвата да не може контролисати исход

ХАМЛЕТ — ЛИК И УНУТРАШЊИ СУКОБ

Шта покреће Хамлетову радњу?

Сазнање да је његов отац убијен и захтев Духа да освети злочин. Али Хамлет не прихвата освету без провере и моралног преиспитивања.

У чему је основни Хамлетов сукоб?

Између дужности да делује и потребе да буде сигуран да је то истинито и морално оправдано.

Зашто Хамлет одлаже освету?

Не због кукавичлука, већ зато тражи доказ Клаудијеве кривице, размишља о греху, смрти и последицама освете.

Које особине га издвајају?

Интелигенција, осетљивост, иронија, самокритичност, и снажан осећај за моралну поквареност света.

ХАМЛЕТ И „ЛУДИЛО“

Зашто Хамлет одлучује да се „чудно понаша“?

После сусрета са Духом најављује да ће можда узети на себе привидно лудило како би прикрио намере и слободније испитивао двор.

Да ли је Хамлет заиста луд?

Његово необично понашање је свесна стратегија: пред појединим људима говори загонетно, а насамо размишља јасно и логично.

Чему служе иронија и игра речима?

Њима разобличава Полонија, Клаудија и двор, штити себе и показује колико добро види лицемерје око себе.

Где стратегија прелази у опасно понашање?

Његова напетост, суровост према Офелији и нагло убиство Полонија показују да глума лудила не умањује његов стварни психички притисак.

„МИШОЛОВКА“ — ПРЕДСТАВА У ПРЕДСТАВИ

Зашто Хамлет организује представу пред Клаудијем?

Не жели да се ослони само на Духове речи. У представу уноси сцену налик убиству свога оца и посматра Клаудијеву реакцију.

Зашто је назива „Мишоловком“?

Представа постаје замка за краљеву савест: Хамлет очекује да ће Клаудије својом реакцијом открити кривицу.

Шта ова сцена говори о моћи позоришта?

Позориште не служи само забави: оно може да разоткрије стварност. Глума постаје средство трагања за истином.

ХАМЛЕТ — МИШЉЕЊЕ И ДЕЛАЊЕ

Зашто не убија Клаудија док се моли?

Мисли да би Клаудије, убијен у молитви, могао бити спасен.

Да ли Хамлет уме да делује брзо?

Да. Убија Полонија нагло, на путу за Енглеску открива заверу и мења писмо, а на крају одлучно делује против Клаудија.

Шта онда значи његово оклевање?

Проблем није неспособност за делање, већ тешкоћа да изврши унапред задату освету док не разреши њене моралне недоумице.

„БИТИ ИЛИ НЕ БИТИ“ — ХАМЛЕТ ПРЕД ПИТАЊЕМ ПОСТОЈАЊА

О чему Хамлет заправо размишља у чувеном монологу?

О патњи живота, смрти као могућем прекиду патње и страху од непознатог после смрти.

Шта човека, по Хамлету, задржава у животу?

Неизвесност онога што долази после смрти; страх од непознатог чини да подносимо познате несреће.

Зашто монолог превазилази Хамлетову личну ситуацију? И шта би у најосновнијем смислу значило *Бити или не бити*.

Он поставља универзално питање човековог односа према патњи, смрти, страху, избору и смислу постојања. Говори о општој људској патњи набрајајући неправде које сваки човек доживљава.

Бити или не бити у најосновнајем смислу може да значи: **Живети или умрети, Трпети или се супротставити**

ХАМЛЕТОВ ПУТ — ОД СУМЊЕ ДО ПРИХВАТАЊА

Шта се у Хамлету мења после повратка из Енглеске?

Делује мирније и одлучније; искуство опасности мења његов однос према освети. Када се Клаудијева завера разоткрије и Гертруда умре, Хамлет коначно делује без одлагања.

Шта открива сцена на гробљу? Чију лобању држи?

- У V чину Хамлет разговара са гробарима и држи лобању Јорика, дворске луде коју је познавао као дете.
- Сцена претвара апстрактно размишљање о смрти у физичко искуство: **тело се распада без обзира на друштвени положај.**
- Хамлет замишља да и Александар Велики или Цезар завршавају као прах.

Да ли Хамлет држи Јорикову лобању „на Офелијином гробу“?

Не. Држи Јорикову лобању у гробљанској сцени пре него што сазна да је погреб који стиже Офелијин.

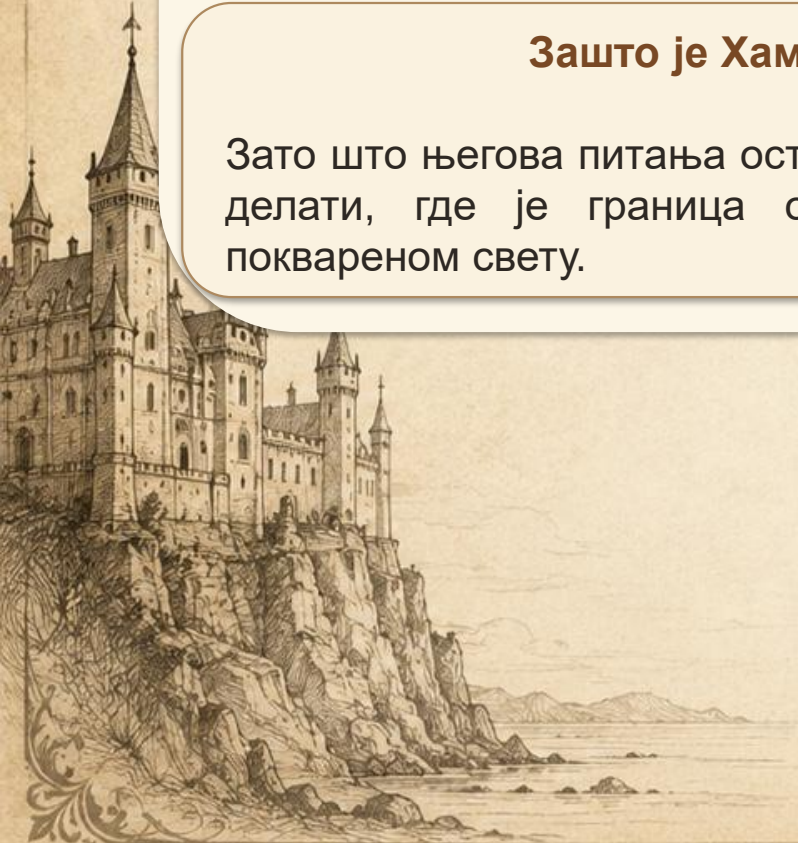
ХАМЛЕТ — ТРАГИЧНИ ЈУНАК

Да ли освета обнавља правду?

Клаудије јесте кажњен, али цена је готово потпуно уништење данског двора. Драма зато проблематизује, а не једноставно слави освету.

Зашто је Хамлет и данас савремен лик?

Зато што његова питања остају препознатљива: како знати истину, када делати, где је граница одговорности и како остати моралан у поквареном свету.

КЛАУДИЈЕ — ЗЛОЧИНАЦ, ВЛАДАР И ЧОВЕК СА СВЕШЋУ О КРИВИЦИ

Како Клаудије долази на дански престо?

Убија свога брата, краља Хамлета, затим преузима престо и жени се Гертрудом. Његову кривицу касније потврђује и сопствени монолог.

Да ли је Клаудије приказан само као злочинац?

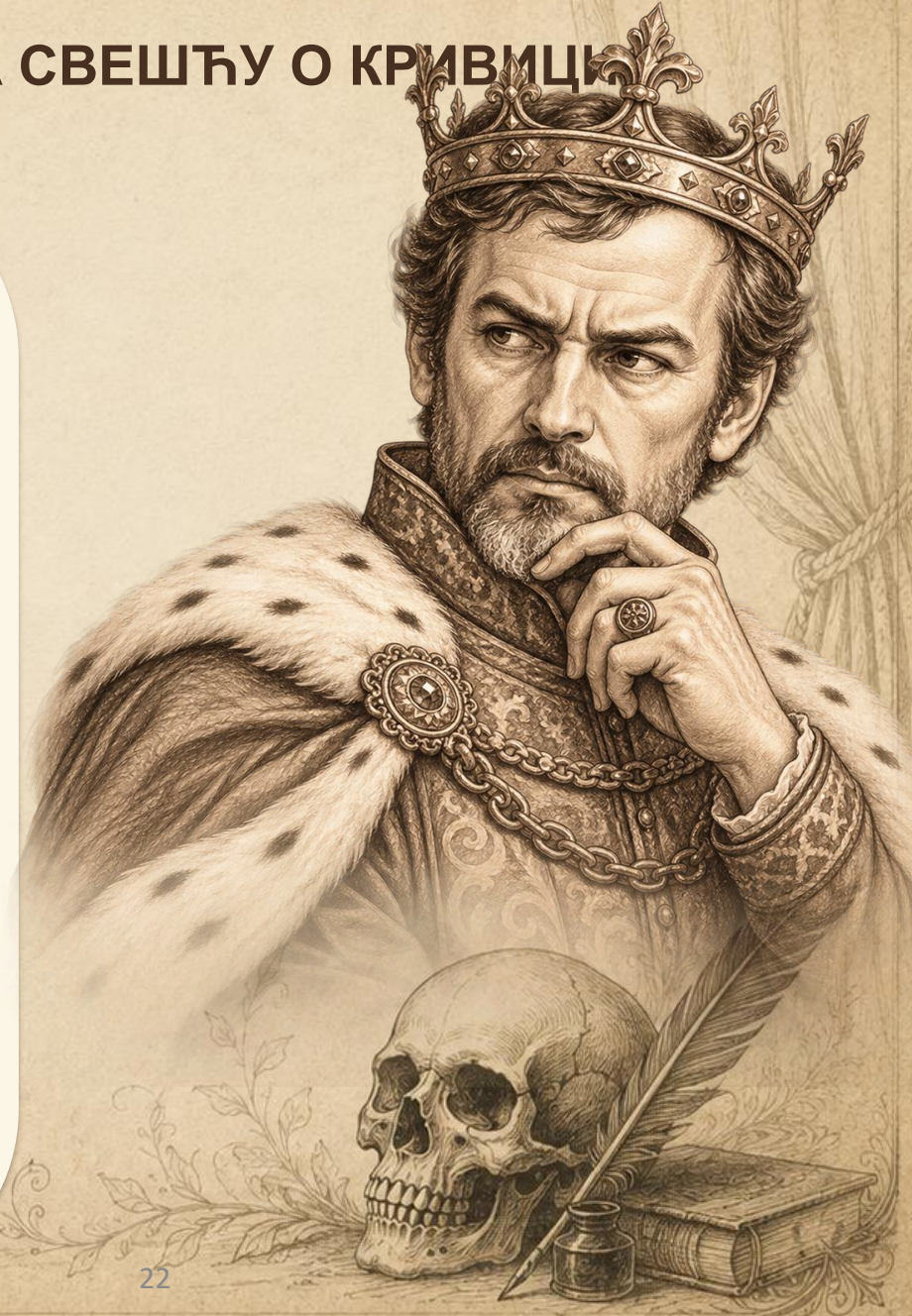
Он је вешт политичар и способан владар, али власт чува манипулацијом, надзором и новим злочинима.

Зашто је „Мишоловка“ пресудан тренутак?

Представа подражава убиство старог краља. Клаудије прекида извођење, а Хамлет његову реакцију схвата као потврду кривице

Шта открива сцена молитве?

Клаудије је свестан братоубиства и жели опроштај, али није спреман да се одрекне круне, власти и краљице — онога што је злочином стекао.

КЛАУДИЈЕ — ЗЛОЧИНАЦ, ВЛАДАР И ЧОВЕК СА СВЕШЋУ О КРИВИЦИ

Како Клаудије покушава да уклони Хамлета?

Шаље га у Енглеску са тајним налогом за погубљење, а затим са Лаертом припрема двобој са отрованим мачем и вином.

Како Клаудије страда и зашто је то симболично?

Хамлет га рањава отрованим мачем и приморава да попије отровано вино. Клаудије страда од средстава сопствене завере.

ГЕРТРУДА — МАЈКА И КРАЉИЦА

Зашто Хамлета толико погађа Гертрудин брак са Клаудијем?

Због брзине којом се после очеве смрти удала за његовог брата; Хамлет то доживљава као издају очеве успомене.

Да ли драма доказује да је Гертруда знала за убиство старог краља?

Не. Текст не даје поуздан доказ да је знала за Клаудијев злочин.

Шта открива сцена у њеној одаји?

Хамлет је приморава да се суочи са моралном тежином својих избора, а њихов однос постаје један од најболнијих породичних сукоба у драми.

Како Гертруда умире?

Пије отровано вино које је Клаудије припремио за Хамлета и пред смрт упозорава сина да је пиће отровано.

ОФЕЛИЈА — ЛЈУБАВ, ПОСЛУШНОСТ И СЛОМ

Између чијих захтева се Офелија налази?

Између осећања према Хамлету и послушности оцу Полонију и брату Лаерту. Рано је остала без мајке, па су јој они све.

Како је двор користи у надзирању Хамлета?

Полоније и Клаудије организују сусрет са Хамлетом и посматрају га како би открили узрок његовог понашања.

Шта доводи до Офелијиног слома?

Губитак Хамлета, очева смрт и усамљеност у свету дворских манипулација доводе до њеног душевног растројства.

Какву улогу имају песме и цвеће у њеним последњим сценама?

Они посредно изражавају бол, губитак, сећање и поремећене односе на двору; значења су симболична и нису сва једнозначна.

ОФЕЛИЈА — ЛЈУБАВ, ПОСЛУШНОСТ И СЛОМ

Шта цвеће говори уместо Офелије?

Цвеће постаје симболички језик: рузмарин упућује на сећање, дан и ноћ на мисли, а рута на жалост и покајање.

Шта је посебно значајно у слици љубичица?

Офелија каже да су љубичице увеле када јој је отац умро. Оне се могу повезати са верношћу и губитком света у коме су породичне и љубавне везе разрушене.

Да ли Офелија у лудилу коначно добија слободу говора?

Тек у душевном растројству она посредно изговара оно што раније, под притиском оца и двора, није могла отворено да каже.

ОФЕЛИЈА — ЛЈУБАВ, ПОСЛУШНОСТ И СЛОМ

Како сазнајемо за Офелијину смрт?

Гертруда описује како је Офелија пала у поток док је качила цветне венце; одећа ју је неко време држала на води, а затим је повукла у дубину.

Да ли Шекспир недвосмислено каже да се Офелија убила?

Околности остају намерно нејасне. На сахрани свештеник каже да је њена смрт „сумњива“, па је питање несреће и самоубиства остављено отвореним.

Зашто је њена сахрана необична?

Због сумње у начин смрти верски обред је ограничен; свештеник наглашава да јој је ипак допуштена сахрана која иначе не би припала особи за коју се верује да је сама себи одузела живот.

Шта Офелијина смрт значи у целини трагедије?

Она показује како дворски злочини, освета и манипулације уништавају и оне који нису покретачи сукоба. Њена лична трагедија постаје једна од најпотреснијих последица распада Елсинора.

Хамлет, Шекспир

ХАМЛЕТ И ОФЕЛИЈА — ЉУБАВ ИЛИ НЕМОГУЋА ЉУБАВ?

Да ли је Хамлет заиста волео Офелију?

Драма оставља противречне знакове. Офелија говори о ранијим знацима његове наклоности, а на њеној сахрани Хамлет снажно тврди да ју је волео.

Зашто је онда према њој суров?

Његов однос према Офелији оптерећују сумња, осећање издаје, глумљено лудило и уверење да га двор надзире. Његова суровост ипак остаје стварна и има последице.

Да ли Офелија има слободу да сама бира?

Веома ограничену. Полоније и Лаерт усмеравају њено понашање, а Клаудије и Полоније користе је у покушају да открију узрок Хамлетовог понашања.

Шта њихова љубав показује у целини трагедије?

У свету неповерења, надзора и освете љубав не успева да се сачува. Однос Хамлета и Офелије постаје једна од жртава поквареног двора.

Хамлет, Шекспир

ПОЛОНИЈЕ — ДВОРСКА МУДРОСТ И НАДЗОР

Како је Полоније представљен на двору?

Као искусан дворјанин и саветник који верује у сопствену проицљивост, али често погрешно тумачи људе и догађаје. Полтрон.

Како се односи према Офелији? А како према Лаерту?

Наређује јој да прекине контакт са Хамлетом и касније је укључује у план посматрања његовог понашања. Даје му низ савета пре одласка у Француску, али истовремено шаље Рејналда да га тајно проверава.

Како Полоније страда?

Хамлет га у Гертрудиној одаји убија кроз застор, мислећи да се иза њега можда крије Клаудије.

ЛАЕРТ

Како Лаерт реагује на смрт свога оца?

Одмах се враћа у Данску и тражи освету; за разлику од Хамлета, делује нагло и без дугог преиспитивања.

Зашто прихвата Клаудијев план против Хамлета?

Бол због Полонијеве смрти и Офелијине трагедије чини га подложним Клаудијевој манипулацији.

У чему Лаерт ипак показује моралну свест?

У завршном двобоју признаје заверу, открива Клаудијеву кривицу и тражи опроштај од Хамлета.

Шта Лаерт представља у односу на Хамлета?

Он је Хамлетов контраст: обојица освећују оца, али Лаерт делује брзо, док Хамлет сумња, мисли и одлаже.

ФОРТИНБРАС — ДЕЛАЊЕ И ПОЛИТИЧКИ ПОРЕДАК

Шта покреће Фортинбраса?

Жеља да поврати част и земље које је његов отац изгубио од старог краља Хамлета.

По чему се разликује од Хамлета?

Фортинбрас је усмерен на акцију и војничку дисциплину, док Хамлет непрестано преиспитује смисао и последице делања.

Зашто је важан његов поход на Пољску? Шта Хамлет види у томе?

Хамлет у спремности војника да ризикују живот због малог комада земље види оштар контраст сопственом оклевању.

Зашто Фортинбрас долази на крају драме?

После пропасти данског двора он преузима политички простор; Хамлет пред смрт даје глас његовом избору за дански престо.

Хамлет, Шекспир

ТРИ СИНА — ТРИ ОДГОВОРА НА ОЧЕВУ СМРТ

Шта повезује Хамлета, Лаерта и Фортинбраса?

Сва тројица су синови мртвих очева и суочавају се са питањем части, дужности и одговора на губитак.

Како реагује Хамлет?

Тражи сигурност, преиспитује морал освете и дуго одлаже коначни чин.

Како реагује Лаерт?

Делује нагло и непосредно, па због жеље за осветом постаје средство Клаудијеве завере.

Како реагује Фортинбрас?

Делује организовано и политички; његова дисциплина и одлучност представљају контраст Хамлетовом оклевању.

ТРАГИЧНИ КРАЈ — КО ОСТАЈЕ ДА ИСПРИЧА ПРИЧУ?

Како долази до катастрофе у последњој сцени?

Клаудије и Лаерт припремају двоструку замку — отрован мач и отровано вино. План се окреће против њих и доводи до низа смрти.

Којим редом пропада главни круг двора?

Гертруда пије отровано вино; Лаерт и Хамлет бивају рањени отрованим мачем; Лаерт открива заверу; Хамлет убија Клаудија, а затим и сам умире.

ХОРАЦИЈЕ — ПРИЈАТЕЉ И СВЕДОК

Зашто Хамлет верује Хорацију?

Хорације је разуман, одан и не учествује у дворским интригама; Хамлет га доживљава као поузданог пријатеља.

Каква је његова улога у „Мишоловци“?

Хамлет га моли да посматра Клаудијеву реакцију како би заједно проценили да ли Дух говори истину.

Шта Хорације жели после Хамлетове смрти?

Жели да умре заједно с њим, али га Хамлет спречава.

Зашто Хамлет тражи да Хорације остане жив?

Да исприча истиниту причу о ономе што се догодило и сачува Хамлетово име од погрешног тумачења.

МОТИВ ОТРОВА — ОД ТЕЛА ДО ДРЖАВЕ

Где се отров први пут јавља као кључни мотив?

Дух описује да му је Клаудије сипао отров у ухо док је спавао у врту. Отров је средство тајног братоубиства.

Како отров добија симболичко значење?

Као што физички отров разара тело, лаж, злочин и корупција разарају породицу, двор и државу.

Како се мотив враћа у завршници?

Клаудије припрема отрован мач и отровано вино за Хамлета. Исти принцип скривеног злочина који је покренуо трагедију враћа се на њеном крају.

Зашто је важна веза почетка и краја?

Злочин почињен отровом на крају се враћа починиоцу: Гертруда пије отровано вино, Лаерт и Хамлет бивају рањени отрованим оружјем, а Хамлет приморава Клаудија да попије отров.

„НЕШТО ЈЕ ТРУЛО У ДРЖАВИ ДАНСКОЈ“

Ко изговара ову мисао и када?

Марцело је изговара после појаве Духа, док Хамлет одлази за њим. Реченица најављује да проблем није само породичан већ захвата читаву државу.

Шта значи „трулеж“ Данске?

Тајно убиство краља, узурпација власти, лаж, шпијунирање и нарушени породични односи постају знаци дубљег моралног и политичког поремећаја.

Како се приватни злочин претвара у јавни проблем?

Клаудијево братоубиство није само породична ствар: злочином је задобијена круна, па је сам темељ власти обележен кривицом.

Зашто је ова реченица важна за целу драму?

Она сажима један од главних мотива: зло се шири из скривеног злочина на односе међу људима и на читав поредак Елсинора.

„ВРЕМЕ ЈЕ ИЗАШЛО ИЗ ЗГЛОБА“

Шта Хамлет овом сликом описује?

Свет у коме је нарушен природни, породични, морални и политички поредак: отац је убијен, убица је краљ, а мајка се удала за њега.

Зашто Хамлет осећа да баш он мора да исправи поремећај?

Дух му намеће дужност освете, па лични губитак постаје задатак да се успостави правда.

Зашто је та дужност за њега трагична?

Од њега се тражи да злочин исправи новим насиљем. Зато се његова морална свест сукобљава са логиком освете.

Шта нам ова мисао говори о Хамлету?

Он свој проблем не доживљава само лично: види да је читав свет поремећен, али сумња да се зло може једноставно исправити једним чином.

ХАМЛЕТОВШТИНА — КАДА МИСАО ЗАУСТАВЉА ДЕЛАЊЕ

Шта се обично назива „хамлетовштином“?

Склоност претераном размишљању, сумњи и самоиспитивању које отежава или одлаже одлуку и делање.

Када „хамлетовштина“ постаје савремена тема?

Када човек толико анализира могућности и последице да више није у стању да донесе одлуку — иако зна да нешто мора да учини.

„Сви смо ми помало Хамлет“

- Када размишљање постаје одговорност, а када изговор за неделовање?
- Да ли човек сме да учини зло да би казнио зло?
- Колико можемо веровати сопственом тумачењу стварности?
- Да ли Хамлетова трагедија настаје зато што делује прекасно — или зато што му је задатак од почетка немогућ?
- Упоредите Хамлета са другим јунацима који се суочавају са моралном кризом: Раскољниковим, владиком Данилом, Ахмедом Нурудином или Леонеом Глембајем.

После читања трагедије, како бисте сада одговорили на почетно питање: „Ко је тамо?“

Разумевање Хамлета променило је и вас!

